

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 10ης Ιανουαρίου 2006*

Στην υπόθεση C-402/03,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Vestre Landsret (Δανία) με απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2003, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Σεπτεμβρίου 2003, στο πλαίσιο της δίκης

Skov Æg

κατά

Bilka Lavprisvarehus A/S

και

Bilka Lavprisvarehus A/S

κατά

Jette Mikkelsen,

Michael Due Nielsen,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann (εισηγητή), C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schieman και J. Makarczyk, προέδρους τμήματος, C. Gulmann, J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Lenaerts, P. Kūris, E. Juhász και Γ. Αρέστη, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed

γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Νοεμβρίου 2004,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Skov Æg, εκπροσωπούμενη από τους G. Lett και U. Christrup, advokaterne,
- η Bilka Lavprisvarehus A/S, εκπροσωπούμενη από τον J. Rostock-Jensen, advokat,
- η J. Mikkelsen και ο M. Due Nielsen, εκπροσωπούμενοι από τον J. Andersen, advokat,
- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Molde, επικουρούμενο από τον P. Biering, advokat,

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Fraguas Gadea και E. Braquehais Conesa,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους N. B. Rasmussen και G. Valero Jordana,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 20ής Ιανουαρίου 2005,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων (ΕΕ L 210, σ. 29, στο εξής: οδηγία).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, των J. Mikkelsen και M. Due Nielsen (στο εξής: ζημιωθέντες) και της Bilka Lavprisvarehus A/S (στο εξής: Bilka) και, αφετέρου, της Bilka και της Skov Æg (στο εξής: Skov), με αντικείμενο την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν οι ζημιωθέντες ως συνέπεια της καταναλώσεως αυτών που διέθεσε προς πώληση η Bilka και παρήγαγε η Skov.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Όπως αναφέρεται στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, η έκδοσή της ανταποκρίνεται στην ιδέα «ότι η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης του παραγωγού για ζημίες, που προκαλούνται λόγω του ελαττωματικού χαρακτήρος των προϊόντων του, είναι απαραίτητη, δεδομένου ότι οι διαφορές στις επιμέρους νομοθεσίες ενδέχεται να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, να επηρεάσουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων εντός της κοινής αγοράς και να προκαλέσουν διαφορές στο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή».
- 4 Όπως προκύπτει από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, το σύστημα ευθύνης που θεσπίζει η οδηγία αυτή βασίζεται στη διαπίστωση «ότι μόνο η καθιέρωση της ευθύνης άνευ πταίσματος του παραγωγού επιτρέπει τη σωστή επίλυση του προβλήματος του δικαίου καταλογισμού των εγγενών στη σύγχρονη τεχνική παραγωγή κινδύνων που χαρακτηρίζει μια εποχή αυξανόμενου τεχνικού πολιτισμού, όπως η δική μας».
- 5 Το άρθρο 1 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Ο παραγωγός ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του.»

- 6 Το άρθρο 3 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Ως “παραγωγός” θεωρείται ο κατασκευαστής ενός τελικού προϊόντος, ο παραγωγός κάθε πρώτης ύλης ή ο κατασκευαστής ενός συστατικού καθώς και κάθε πρόσωπο που εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος, επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή κάθε άλλο διακριτικό του σημείο.

2. Με την επιφύλαξη της ευθύνης του παραγωγού, οποιοσδήποτε εισάγει στην Κοινότητα ένα προϊόν για πώληση, μίσθωση, leasing ή οποιαδήποτε άλλη μορφή διανομής στα πλαίσια της εμπορικής του δραστηριότητας θεωρείται ως παραγωγός του κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας και υπέχει ευθύνη παραγωγού.

3. Εάν είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ταυτότητα του παραγωγού, κάθε προμηθευτής του προϊόντος θα θεωρείται ως παραγωγός του, εκτός αν ενημερώσει τον ζημιωθέντα, εντός εύλογης προθεσμίας, σχετικά με την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν. Το ίδιο ισχύει, όταν πρόκειται για εισαγόμενο προϊόν, εάν η ταυτότητα του εισαγωγέα, όπως την αναφέρει η παράγραφος 2, δεν αναγράφεται στο προϊόν, ακόμα και εάν αναφέρεται η επωνυμία του παραγωγού».

7 Ως προς την εφαρμογή της ευθύνης του παραγωγού, το άρθρο 4 της οδηγίας ορίζει ότι «[ο] ζημιωθείς υποχρεούται να αποδείξει τη ζημία, το ελάττωμα, καθώς και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ ελαττώματος και ζημίας». Το άρθρο 7 απαριθμεί τις περιπτώσεις στις οποίες ο παραγωγός δεν ευθύνεται. Μεταξύ των περιπτώσεων αυτών συγκαταλέγονται ιδίως αυτές στις οποίες είτε ο παραγωγός δεν έθεσε το προϊόν σε κυκλοφορία, είτε το ελάττωμα δεν υπήρχε κατά τον χρόνο θέσεως στην κυκλοφορία του προϊόντος, είτε το προϊόν δεν κατασκευάστηκε με σκοπό τη διανομή, είτε το ελάττωμα οφείλεται στο ότι το προϊόν κατασκευάστηκε σύμφωνα με αναγκαστικούς κανόνες δικαίου που θεσπίστηκαν από δημόσια αρχή, είτε το επίπεδο επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων κατά τον χρόνο θέσεως σε κυκλοφορία του προϊόντος δεν καθιστούσε δυνατή τη διαπίστωση του ελαττώματος.

8 Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του συστήματος ευθύνης που εισάγει η οδηγία, αφενός, και των εθνικών νομοθεσιών περί ευθύνης, αφετέρου, το άρθρο 13 προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τα δικαιώματα, που ενδέχεται να έχει ο ζημιωθείς, βάσει του δικαίου περί συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης, ή βάσει ειδικού καθεστώτος ευθύνης που τυχόν ισχύει, κατά τη στιγμή κοινοποίησης της οδηγίας.»

Η εθνική νομοθεσία

- 9 Από τις εξηγήσεις που παρέσχε η Δανική Κυβέρνηση προκύπτει ότι, πριν από την έκδοση της οδηγίας, η ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα, τόσο του παραγωγού όσο και του προμηθευτή, στη Δανία είχε διαμορφωθεί από τη νομολογία. Σύμφωνα με αυτήν, η συνδρομή της ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα κρινόταν βάσει των γενικών κανόνων περί αστικής ευθύνης, οι οποίοι στηρίζονταν στην έννοια του πταίσματος. Ωστόσο, η εξέλιξη της νομολογίας οδήγησε, σε ορισμένες περιπτώσεις, στη διαμόρφωση και αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού. Ο προμηθευτής ήταν υπεύθυνος για τους επιχειρηματίες που είχαν προηγηθεί του ίδιου στην αλυσίδα παραγωγής και διανομής.
- 10 Η οδηγία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο της Δανίας με τον νόμο 371 της 7ης Ιουνίου 1989, περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, ο οποίος τροποποιήθηκε από τον νόμο 1041 της 28ης Νοεμβρίου 2000 (στο εξής: νόμος 371). Η Δανική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι, σύμφωνα με το καθεστώς που εισάγει ο νόμος αυτός, αφενός, ο παραγωγός υπέχει ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα και, αφετέρου, επικυρώνεται ο νομολογιακός κανόνας σύμφωνα με τον οποίον ο προμηθευτής είναι υπεύθυνος για τους επιχειρηματίες που προηγήθηκαν του ίδιου στην αλυσίδα παραγωγής και διανομής. Κατά τα λοιπά, διατηρήθηκαν σε ισχύ οι κανόνες που ίσχυαν στο παρελθόν και που διαμορφώθηκαν βάσει της νομολογίας.
- 11 Το άρθρο 4 του νόμου 371 ορίζει τις έννοιες του παραγωγού και του προμηθευτή ως εξής:

«1. Παραγωγός θεωρείται αυτός που παρασκευάζει ένα τελικό προϊόν, συστατικό ή πρώτη ύλη, αυτός που παράγει ή συλλέγει ένα φυσικό προϊόν, καθώς και αυτός που, επιθέτοντας το όνομά του, το σήμα του ή άλλο διακριτικό σημείο στο προϊόν, εμφανίζεται ως ο παραγωγός του.

2. Επίσης παραγωγός θεωρείται αυτός ο οποίος, στο πλαίσιο της εμπορικής του δραστηριότητας, εισάγει ένα προϊόν στην ΕΚ προς τον σκοπό μεταπωλήσεως, εκμισθώσεως, χρηματοδοτικής μισθώσεως ή άλλης μορφής διαθέσεως.

3. Προμηθευτής θεωρείται αυτός που στο πλαίσιο της εμπορικής του δραστηριότητας θέτει σε κυκλοφορία ένα προϊόν, χωρίς να θεωρείται παραγωγός.

[...]

- 12 Το άρθρο 6 του ίδιου νόμου εισάγει την αρχή της ευθύνης του παραγωγού από ελαττωματικά προϊόντα. Το άρθρο 10 του νόμου αυτού προβλέπει τα εξής:

«Ο προμηθευτής ευθύνεται αυτοτελώς για τα ελαττώματα των προϊόντων έναντι των ζημιωθέντων και των προμηθευτών που έπονται του ίδιου στην αλυσίδα διανομής.»

- 13 Δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του νόμου 371, ο προμηθευτής που αποζημίωσε τον ζημιωθέντα για ζημία που προκλήθηκε από ελαττωματικό προϊόν υποκαθίσταται στα δικαιώματα του ζημιωθέντος έναντι των επιχειρηματιών που προηγήθηκαν του ίδιου στην αλυσίδα παραγωγής και διαθέσεως στο εμπόριο.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 14 Οι ζημιωθέντες προσβλήθηκαν από σαλμονέλωση μετά από κατανάλωση αυγών που είχαν αγοράσει από κατάστημα της Bilka, η οποία με τη σειρά της είχε προμηθευθεί τα αυγά αυτά από την παραγωγό Skov.

15 Οι ζημιωθέντες ενήγαγαν την προμηθεύτρια Bilka, η οποία προσεπικάλεσε την παραγωγό Skon.

16 Με απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2002, το Byret του Aalborg έκρινε ότι τα αυγά ήταν ελαττωματικά, ότι υπήρχε αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ του ελαττώματος αυτού και της επελθούσας ζημίας και ότι δεν είχε αποδειχθεί πταίσμα των ζημιωθέντων. Η Bilka υποχρεώθηκε να αποζημιώσει τους ζημιωθέντες και η Skon υποχρεώθηκε να αποδώσει το ποσό της αποζημίωσης αυτής στην Bilka.

17 Υπό τις περιστάσεις αυτές και κατόπιν αιτήματος των Bilka και Skon, το Vestre Landsret αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Είναι σύμφωνο με την οδηγία [...] ένα θεσπισθέν με νόμο σύστημα κατά το οποίο ο προμηθευτής ευθύνεται απεριορίστως όπως ο παραγωγός κατά την έννοια της οδηγίας;

2. Είναι σύμφωνο με την [...] οδηγία ένα σύστημα κατά το οποίο ο προμηθευτής ευθύνεται βάσει της νομολογίας απεριορίστως για τη νομολογιακώς διαμορφωθείσα ευθύνη λόγω πταίσματος του παραγωγού από ελαττώματα ενός προϊόντος που προκαλούν ζημία στο πρόσωπο ή σε αγαθά του καταναλωτή;

3. Λαμβανομένων υπόψη:

- των πρακτικών [της 1 025ης συνεδριάσεως] του Συμβουλίου των Υπουργών [της 25ης Ιουλίου 1985] [...] στο σημείο 2 των οποίων αναφέρονται τα εξής:

“[...] Όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 και του άρθρου 1[3], το Συμβούλιο και η Επιτροπή συμφωνούν ότι τίποτε δεν εμποδίζει τα επί μέρους κράτη μέλη να θέτουν κανόνες στην εθνική τους νομοθεσία ως προς την ευθύνη του μεσαζόντος, εφόσον η ευθύνη αυτή δεν περιλαμβάνεται στην οδηγία. Υφίσταται περαιτέρω συμφωνία για το ότι τα κράτη μέλη μπορούν κατά την οδηγία να θεσπίζουν κανόνες ως προς την τελική εκατέρωθεν κατανομή της ευθύνης μεταξύ περισσότερων ευθυνόμενων παραγωγών (βλ. το άρθρο 3) και μεσαζόντων”,

- του άρθρου 13 της οδηγίας [...],

ερωτάται αν σύμφωνα με την οδηγία επιτρέπεται στα κράτη μέλη να ρυθμίζουν με νόμο την ευθύνη του προμηθευτή από ελαττωματικά προϊόντα, υπό την προϋπόθεση ότι ο προμηθευτής ορίζεται όπως προβλέπει το άρθρο [4], παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του νόμου [371], ως αυτός ο οποίος θέτει σε κυκλοφορία ένα προϊόν στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, χωρίς να θεωρείται παραγωγός κατά τον σχετικό ορισμό του άρθρου 3 της οδηγίας για την ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα.

4. Επιτρέπεται σύμφωνα με την οδηγία [...] σε κράτος μέλος να θεσπίσει διάταξη νόμου περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, κατά την οποία ο προμηθευτής, χωρίς να είναι ο ίδιος παραγωγός ή να θεωρείται παραγωγός κατά το άρθρο 3 της οδηγίας, υποχρεούται σε αποζημίωση λόγω:

- της ευθύνης του παραγωγού από ελαττωματικά προϊόντα κατά την έννοια της οδηγίας,

- της νομολογιακώς διαμορφωθείσας ευθύνης λόγω πταίσματος του παραγωγού για ζημιές που προκάλεσαν τα ελαττώματα ενός προϊόντος στο πρόσωπο ή σε αγαθά του καταναλωτή;

Η επίμαχη διάταξη νόμου προϋποθέτει:

- α) ότι ο προμηθευτής ορίζεται ως αυτός ο οποίος στο πλαίσιο της εμπορικής του δραστηριότητας θέτει σε κυκλοφορία ένα προϊόν, χωρίς να θεωρείται παραγωγός (άρθρο [4], παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του νόμου [371]),
 - β) ότι ο παραγωγός μπορεί να ευθύνεται και, επομένως, ο μεσάζων να μην υποχρεούται παραγωγώς και αυτοτελώς, εφόσον δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση (άρθρο 10 του νόμου [371]),
 - γ) ότι ο προμηθευτής έχει δικαίωμα αναγωγής έναντι του παραγωγού (άρθρο 11, παράγραφος 3, του δανικού νόμου).
5. Επιτρέπεται σύμφωνα με την οδηγία [...] σε κράτος μέλος να διατηρεί σε ισχύ έναν προγενέστερο της οδηγίας κανόνα περί ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, ο οποίος δεν θεσπίστηκε με νόμο, αλλά διαμορφώθηκε νομολογιακώς και κατά τον οποίο ο προμηθευτής, χωρίς να είναι ο ίδιος παραγωγός ή να θεωρείται παραγωγός κατά το άρθρο 3 της οδηγίας, υπέχει:

- την ευθύνη του παραγωγού κατά την έννοια της οδηγίας,

- τη νομολογιακώς διαμορφωθείσα ευθύνη λόγω πταίσματος του παραγωγού συνεπεία ζημιών που προκαλούνται στο πρόσωπο ή στα αγαθά του καταναλωτή;

Ο επίμαχος νομολογιακώς διαμορφωθείς κανόνας προϋποθέτει:

- α) ότι ο μεσάζων ορίζεται ως αυτός ο οποίος στο πλαίσιο της εμπορικής του δραστηριότητας θέτει σε κυκλοφορία ένα προϊόν, χωρίς να θεωρείται παραγωγός (άρθρο [4], παράγραφος 3, σημείο 1, του νόμου [371]),
- β) ότι ο παραγωγός μπορεί να ευθύνεται και, επομένως, ο προμηθευτής να μην υποχρεούται παραγωγώς και αυτοτελώς, εφόσον δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση (άρθρο 10 του νόμου [371]),
- γ) ότι ο μεσάζων έχει δικαίωμα αναγωγής έναντι του παραγωγού (άρθρο 11 του νόμου [371]).»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- ¹⁸ Με τα ερωτήματά του, τα οποία είναι σκόπιμο να εξεταστούν μαζί, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν αντιβαίνει προς την οδηγία ρύθμιση από κράτος μέλος της ευθύνης του προμηθευτή προβλέπουσα ότι αυτός ευθύνεται όπως ο παραγωγός.

- 19 Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι η ευθύνη που καθιερώνεται από την οδηγία και την οποία υπέχει, σύμφωνα με το άρθρο 1 της οδηγίας, ο παραγωγός είναι αντικειμενική. Αυτό αναφέρεται ρητώς στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας. Προκύπτει επίσης από την απαρίθμηση, στο άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας, των πραγματικών περιστατικών που οφείλει να αποδείξει ο ζημιωθής, καθώς και από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 7, στις οποίες αποκλείεται η ευθύνη του παραγωγού.
- 20 Το αιτούν δικαστήριο ερωτά εάν αντιβαίνει προς την οδηγία, αφενός, εθνική διάταξη που μεταθέτει στον προμηθευτή την αντικειμενική ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με την οδηγία, ο παραγωγός και, αφετέρου, εθνική διάταξη που μεταθέτει στον προμηθευτή την ευθύνη από πταίσμα του παραγωγού.
- 21 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα αυτά, πρέπει, κατ' αρχάς, να προσδιοριστεί η έκταση της εναρμόνισης που προβλέπει η οδηγία.

Επί της εκτάσεως της εναρμόνισης που προβλέπει η οδηγία

- 22 Με τις αποφάσεις της 25ης Απριλίου 2002, C-52/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2002, σ. I-3827, σκέψη 16), C-154/00, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 2002, σ. I-3879, σκέψη 12) και C-183/00, González Sánchez (Συλλογή 2002, σ. I-3901, σκέψη 25), το Δικαστήριο έκρινε ότι το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κράτη μέλη για να ρυθμίσουν την ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα καθορίζεται εξ ολοκλήρου από την οδηγία αυτή καθεαυτήν και ότι πρέπει να συνάγεται από τη διατύπωση, τον σκοπό και την οικονομία της.
- 23 Βάσει των κριτηρίων αυτών, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η οδηγία επιδιώκει, για τα θέματα που ρυθμίζει, την πλήρη εναρμόνιση των νομοθετικών, ρυθμιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 24, και Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 20).

- 24 Στο πλαίσιο της παρούσας δίκης, οι ζημιωθέντες και η Δανική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι η οδηγία δεν προβαίνει σε πλήρη εναρμόνιση της ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα, αλλά μόνο σε εναρμόνιση της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων. Στηριζόμενοι στη διατύπωση των άρθρων 1 και 3 της οδηγίας, υποστηρίζουν ότι η οδηγία αυτή δεν ρυθμίζει την ευθύνη του προμηθευτή και ότι αφήνει στα κράτη μέλη περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τον καθορισμό του κύκλου των ευθυνομένων προσώπων.
- 25 Το άρθρο 1 της οδηγίας προβλέπει ευθύνη λόγω της ζημίας που προκαλείται από ελαττωματικό προϊόν και αποδίδει την ευθύνη αυτή στον παραγωγό του προϊόντος αυτού.
- 26 Οι έννοιες της ζημίας, του ελαττώματος και του προϊόντος ορίζονται αντιστοίχως στα άρθρα 9, 6 και 2 της οδηγίας. Η έννοια του παραγωγού ορίζεται στο άρθρο 3 της οδηγίας. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 της ίδιας οδηγίας, πρόκειται για τον κατασκευαστή του προϊόντος. Η παράγραφος 2 της ίδιας διατάξεως συμπεριλαμβάνει στον όρο «παραγωγός» τον εισαγωγέα του προϊόντος στην Κοινότητα. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας, εάν είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ταυτότητα του παραγωγού, ο προμηθευτής του προϊόντος θεωρείται ως παραγωγός του, εκτός αν ενημερώσει τον ζημιωθέντα, εντός εύλογης προθεσμίας, σχετικά με την ταυτότητα εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν.
- 27 Οι λόγοι για τους οποίους θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει αποδεκτή η ευθύνη του παραγωγού εκτίθενται στο άρθρο 1, στοιχείο ε', της αιτιολογικής εκθέσεως της προτάσεως οδηγίας [έγγραφο COM (76) 372 τελικό (EE C 241, σ. 9)], στην οποία παραπέμπει η Δανική Κυβέρνηση. Οι λόγοι αυτοί, οι οποίοι αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2 της εν λόγω προτάσεως οδηγίας και οι οποίοι ενσωματώθηκαν χωρίς ουσιαστική τροποποίηση στα άρθρα 1 και 3 της οδηγίας, μπορούν να συνοψιστούν ως κατωτέρω.
- 28 Μολονότι αναγνωρίζεται ότι η δυνατότητα θεσπίσεως ευθύνης του προμηθευτή ελαττωματικού προϊόντος υπό τους όρους που προβλέπει η οδηγία θα διευκόλυνε την άσκηση αγωγής εκ μέρους του ζημιωθέντος, παρατηρείται ότι το τίμημα για την ευκολία αυτή θα ήταν μεγάλο, καθόσον θα υποχρεώνονταν όλοι οι προμηθευτές να

ασφαλιστούν για μια τέτοια ευθύνη, με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση της τιμής των προϊόντων. Επιπλέον, η ευκολία αυτή θα οδηγούσε σε πολλαπλασιασμό των αγωγών, αφού κάθε προμηθευτής θα στρεφόταν αναγωγικώς κατά του δικού του προμηθευτή και ούτω καθεξής μέχρι τον παραγωγό. Δεδομένου ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, ο προμηθευτής περιορίζεται στην επαναπώληση του προϊόντος όπως ακριβώς το αγόρασε και ότι μόνον ο παραγωγός έχει τη δυνατότητα να επέμβει στην ποιότητα του προϊόντος αυτού, κρίνεται σκόπιμη η συγκέντρωση της ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα στο πρόσωπο του παραγωγού.

- 29 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η επιλογή του νομικού συστήματος που εισήγαγε η οδηγία, σύμφωνα με την οποία ευθύνη για ζημίες που προκλήθηκαν από ελαττωματικά προϊόντα υπέχει καταρχήν ο παραγωγός, και μόνο σε ορισμένες προβλεπόμενες περιπτώσεις ο εισαγωγέας και ο προμηθευτής, ήταν αποτέλεσμα σταθμίσεως των αντίστοιχων ρόλων των διάφορων επιχειρηματιών που συμμετέχουν στις διαδικασίες κατασκευής και διαθέσεως στο εμπόριο.
- 30 Επομένως, τα άρθρα 1 και 3 της οδηγίας δεν περιορίζονται στη ρύθμιση της ευθύνης του παραγωγού ενός ελαττωματικού προϊόντος, όπως υποστήριξαν οι ζημιωθέντες και η Δανική Κυβέρνηση, αλλά προσδιορίζουν, μεταξύ των επαγγελματιών που συμμετείχαν στις διαδικασίες κατασκευής και διαθέσεως στο εμπόριο, το πρόσωπο που φέρει τη θεσπιζόμενη από την οδηγία ευθύνη.

Επί της μεταθέσεως στον προμηθευτή της αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού σύμφωνα με την οδηγία

- 31 Με την πρώτη ομάδα των ερωτημάτων του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά εάν η οδηγία πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής υπέχει την απεριόριστη και αντικειμενική ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με την ίδια οδηγία, ο παραγωγός.

- 32 .Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι ο κύκλος των υπευθύνων κατά των οποίων ο ζημιωθείς μπορεί να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης σύμφωνα με το σύστημα ευθύνης που προβλέπει η οδηγία καθορίζεται από τα άρθρα 1 και 3 της οδηγίας (βλ. σκέψεις 29 και 30 της παρούσας αποφάσεως).
- 33 Δεδομένου ότι, όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 23 της παρούσας αποφάσεως, η οδηγία επιδιώκει την πλήρη εναρμόνιση των ζητημάτων που ρυθμίζει, ο καθορισμός του κύκλου των υπευθύνων προσώπων από τα άρθρα της 1 και 3 πρέπει να θεωρηθεί περιοριστικός.
- 34 Το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας προβλέπει ευθύνη του προμηθευτή μόνο στην περίπτωση που είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ταυτότητα του παραγωγού. Προβλέποντας, στο άρθρο 10 του νόμου 371, ότι ο προμηθευτής ευθύνεται ευθέως για τα ελαττώματα ενός προϊόντος έναντι των ζημιωθέντων, ο Δανός νομοθέτης διέυρνε πέραν των ορίων που θέτει η οδηγία τον κύκλο των ευθυνομένων προσώπων κατά των οποίων δικαιούται να στραφεί δικαστικώς ο ζημιωθείς, σύμφωνα με το σύστημα ευθύνης που προβλέπει η οδηγία αυτή.
- 35 Η Δανική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει αυτοτελή ευθύνη του προμηθευτή, δεδομένου ότι ο προμηθευτής ευθύνεται έναντι των ζημιωθέντων μόνο στον βαθμό που ευθύνεται ο παραγωγός, κατά του οποίου διαθέτει δικαίωμα αναγωγής. Έτσι, η κατάσταση του προμηθευτή παρουσιάζει ομοιότητες προς αυτήν του αυτοφειλέτη.
- 36 Το στοιχείο αυτό δεν είναι καθοριστικό. Το σύστημα που θεσπίζει η εν λόγω εθνική νομοθεσία, πέραν του ότι εισάγει επιβάρυνση του προμηθευτή που ο κοινοτικός νομοθέτης έχει κρίνει αδικαιολόγητη (βλ. σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως), συνεπάγεται και πολλαπλασιασμό των αγωγών, τον οποίον επιδιώκει ακριβώς να

αποφύγει η ευθεία αγωγή του ζημιωθέντος κατά του παραγωγού, υπό τους όρους του άρθρου 3 της οδηγίας (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 40, και σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως).

- 37 Επομένως, η οδηγία πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής υπέχει την απεριόριστη και αντικειμενική ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με την οδηγία, ο παραγωγός.
- 38 Ωστόσο, η Δανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 13 της οδηγίας, σύμφωνα με το οποίο η οδηγία δεν θίγει τα δικαιώματα που ενδέχεται να έχει ο ζημιωθείς βάσει του δικαίου περί συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης, θα μπορούσε να αποτελέσει τη νομική βάση προκειμένου η ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με το σύστημα της οδηγίας, ο παραγωγός να επεκταθεί και στον προμηθευτή.
- 39 Επιβάλλεται, συναφώς, η υπόμνηση ότι, με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας σκέψη 21, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 17, και González Sánchez, σκέψη 30, το Δικαστήριο, αφού προέβη σε ανάλυση του γράμματος, του σκοπού και της οικονομίας της οδηγίας, έκρινε ότι το άρθρο 13 της οδηγίας δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στα κράτη μέλη να διατηρούν σε ισχύ γενικό σύστημα αντικειμενικής ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα διαφορετικό από αυτό που θεσπίζει η οδηγία.
- 40 Η Δανική Κυβέρνηση διατυπώνει την επιθυμία να επανεξεταστεί η νομολογία αυτή υπό το πρίσμα της δηλώσεως που σχετίζεται με τα άρθρα 3 και 1[3] και που περιλαμβάνεται στο σημείο 2 των πρακτικών της συνεδριάσεως του Συμβουλίου

των Υπουργών, της 25ης Ιουλίου 1985, σύμφωνα με την οποία τα άρθρα αυτά δεν απαγορεύουν στα κράτη μέλη να θέτουν με την εθνική τους νομοθεσία κανόνες σχετικούς με την ευθύνη των μεσαζόντων.

- 41 Προς υποστήριξη της διατηρήσεως σε ισχύ της εθνικής διατάξεως, σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής ευθύνεται όπως ο παραγωγός, η οποία είχε διαμορφωθεί από τη νομολογία πριν από την έναρξη ισχύος της οδηγίας και επικυρώθηκε απλώς από τον νόμο διά του οποίου η οδηγία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο, η Δανική Κυβέρνηση επικαλείται επίσης τη δήλωση που περιλαμβάνεται στο σημείο 16 των εν λόγω πρακτικών, με την οποία το Συμβούλιο εξέφρασε «την ευχή τα κράτη μέλη, τα οποία εφαρμόζουν σήμερα ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών από αυτές που προβλέπει η οδηγία, να μην κάνουν χρήση των δυνατοτήτων που παρέχει η οδηγία για να μειώσουν το επίπεδο αυτό προστασίας».
- 42 Πρώτον, επιβάλλεται συναφώς η υπόμνηση ότι μια τέτοια δήλωση που περιλαμβάνεται στα πρακτικά του Συμβουλίου δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει για την ερμηνεία διατάξεως του παραγωγού δικαίου όταν το περιεχόμενο της ουδόλως περιλαμβάνεται στο κείμενο της σχετικής διατάξεως (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1991, C-292/89, Antonissen, Συλλογή 1991, σ. I-745, σκέψη 18, και της 8ης Ιουνίου 2000, C-375/98, Epson Europe, Συλλογή 2000, σ. I-4243, σκέψη 26).
- 43 Δεύτερον, οι δύο δηλώσεις στις οποίες αναφέρεται η Δανική Κυβέρνηση δεν μπορούν να δικαιολογήσουν, ερχόμενες σε αντίθεση προς το γράμμα και την οικονομία του κειμένου, μεταβολές στον κύκλο των υπευθύνων προσώπων που ορίζει η οδηγία. Ειδικότερα, δεν μπορεί να γίνει επίκληση των δηλώσεων αυτών προκειμένου να επιτραπεί στα κράτη μέλη να μεταθέσουν στον προμηθευτή, πέραν των περιπτώσεων που αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρο 3, της οδηγίας παράγραφος 3, την ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, ο παραγωγός.

- 44 Όσον αφορά το επιχείρημα της Δανικής Κυβερνήσεως ότι αυτή η ερμηνεία της οδηγίας μπορεί να έχει ως συνέπεια στη Δανία την υποβάθμιση του επιπέδου προστασίας του καταναλωτή, πρέπει να επισημανθεί ότι ενδεχόμενη επέκταση στους προμηθευτές της ευθύνης που προβλέπει η οδηγία εμπίπτει στην αρμοδιότητα του κοινοτικού νομοθέτη, στον οποίον απόκειται κάθε ενδεχόμενη τροποποίηση των σχετικών διατάξεων.
- 45 Υπ' αυτές τις συνθήκες, στην πρώτη ομάδα ερωτημάτων που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής υπέχει, πέραν των περιπτώσεων που απαριθμούνται περιοριστικά στο άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας, την αντικειμενική ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, ο παραγωγός.

Επί της μεταθέσεως στον προμηθευτή της ευθύνης λόγω πταίσματος του παραγωγού

- 46 Με τη δεύτερη ομάδα των ερωτημάτων του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν αντιβαίνει προς την οδηγία εθνική διάταξη κατά την οποίαν ο προμηθευτής ευθύνεται απεριορίστως για πταίσμα του παραγωγού σε περίπτωση ζημίας που προκλήθηκε από ελάττωμα προϊόντος.
- 47 Επιβάλλεται, συναφώς, η υπόμνηση ότι, με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 22, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 18, και González Sánchez, σκέψη 31, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 13 της οδηγίας

πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το σύστημα που θεσπίζει η οδηγία αυτή δεν αποκλείει την εφαρμογή άλλων συστημάτων συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης, στηριζομένων σε διαφορετικές βάσεις, όπως η ευθύνη εξ εγγυήσεως λόγω κρυμμένων ελαττωμάτων ή το πταίσμα.

- 48 Υπ' αυτές τις συνθήκες, στη δεύτερη ομάδα ερωτημάτων που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη κατά την οποία ο προμηθευτής ευθύνεται απεριορίστως για πταίσμα του παραγωγού.

Επί του χρονικού περιορισμού των αποτελεσμάτων της αποφάσεως

- 49 Οι ζημιωθέντες και η Δανική Κυβέρνηση ζητούν από το Δικαστήριο, σε περίπτωση που δεν ακολουθήσει την ερμηνεία της οδηγίας που προτείνουν, να περιορίσει χρονικώς τα αποτελέσματα της αποφάσεώς του. Προς στήριξη του αιτήματός τους, επικαλούνται μεταξύ άλλων τις σοβαρές συνέπειες για την ασφάλεια δικαίου και τις οικονομικές επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει η απόφαση για τους ζημιωθέντες σε μεγάλο αριθμό διαφορών σχετικών με την ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα, επί των οποίων εκδόθηκαν αποφάσεις πριν από την έναρξη ισχύος της οδηγίας.
- 50 Κατά πάγια νομολογία, η ερμηνεία που δίδει το Δικαστήριο σε κανόνα του κοινοτικού δικαίου, ασκώντας την αρμοδιότητα που του έχει αναγνωρισθεί με το άρθρο 234 ΕΚ, διαφωτίζει και διευκρινίζει, εφόσον παρίσταται ανάγκη, την έννοια και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να νοείται και να εφαρμόζεται αφότου τέθηκε σε ισχύ. Εξ αυτών προκύπτει ότι ο κανόνας που έχει

κατ' αυτόν τον τρόπο ερμηνευθεί μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται από τα δικαστήρια ακόμα και επί εννόμων σχέσεων που γεννήθηκαν και συστάθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως επί της αιτήσεως ερμηνείας, εφόσον, εξάλλου, συντρέχουν οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν να αχθεί ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων η σχετική με την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα διαφορά (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 24/86, *Blaizot*, Συλλογή 1988, σ. 379, σκέψη 27, και της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, *Bosman*, Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 141).

- 51 Επιβάλλεται συναφώς η υπόμνηση ότι το Δικαστήριο μόνον κατ' εξαίρεση μπορεί, κατ' εφαρμογήν της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου που είναι συμφυής με την κοινοτική έννομη τάξη, να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας που έχει κάθε ενδιαφερόμενος να επικαλεστεί μια διάταξη που αυτό έχει ερμηνεύσει για να θέσει υπό αμφισβήτηση έννομες σχέσεις που έχουν συναφθεί καλοπίστως. Προκειμένου να αποφασιστεί ένας τέτοιος περιορισμός, είναι αναγκαία η συνδρομή δύο βασικών κριτηρίων, και συγκεκριμένα της καλής πίστεως των ενδιαφερομένων κύκλων και του κινδύνου σημαντικών διαταραχών (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-57/93, *Vroege*, Συλλογή 1994, σ. I-4541, σκέψη 21, και της 12ης Οκτωβρίου 2000, C-372/98, *Cooke*, Συλλογή 2000, σ. I-8683, σκέψη 42).
- 52 Επιβάλλεται, πάντως, η υπόμνησή ότι, με το άρθρο 11, παράγραφος 3, του νόμου 371, ο Δανός νομοθέτης κατέφυγε στον μηχανισμό της αναγωγής, γνωστής στα περισσότερα νομικά συστήματα, και προέβλεψε ότι ο προμηθευτής που αποζημίωσε τον ζημιωθέντα για ζημία που προκλήθηκε από ελαττωματικό προϊόν υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δεύτερου έναντι του παραγωγού. Επιβάλλεται, επομένως, η διαπίστωση ότι ο προμηθευτής που ευθύνεται έναντι του ζημιωθέντος μπορεί, κατά κανόνα, να αποζημιωθεί από τον παραγωγό υπό συνθήκες που διασφαλίζουν την ασφάλεια δικαίου.
- 53 Υπ' αυτές τις συνθήκες, και χωρίς να είναι αναγκαία η εξέταση του ερωτήματος αν ο προμηθευτής θα μπορούσε ή όχι να στραφεί κατά του ζημιωθέντος στον οποίο έχει καταβληθεί αποζημίωση, καθώς και του ζητήματος της καλής πίστεως των ενδιαφερομένων κύκλων, πρέπει να απορριφθεί το αίτημα των ζημιωθέντων και της Δανικής Κυβερνήσεως, οι οποίοι δεν προσκόμισαν κανένα στοιχείο ικανό να

στηρίζει την επιχειρηματολογία τους περί κινδύνου σοβαρών διαταραχών που θα επιφέρει, κατά την άποψή τους, η παρούσα απόφαση, αν τα αποτελέσματά της δεν περιοριστούν χρονικώς.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Η οδηγία 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι:

- αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής υπέχει, πέραν των περιπτώσεων που αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας, την αντικειμενική ευθύνη που υπέχει, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, ο παραγωγός·
- δεν αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη κατά την οποίαν ο προμηθευτής ευθύνεται απεριορίστως για πταίσμα του παραγωγού.

(υπογραφές)